

A szűz kísértése, 1952

Olaj, ónlemez, 54x76,5 cm

Jelezve hátoldalon: 1952. Gyarmathy T.

Jelezve balra lent: Gyarmathy 952

Hátoldalon autográf:

52/7 "A szűz kísértése" 1952 Gyarmathy T.

Kezddő ár: 3 000 000 Ft / 9 677 EUR

Becsérték: 5 000 000 – 7 000 000 Ft

Estimated value: 16 129 – 22 581 EUR

KIÁLLÍTVA:

- ▶ Gyarmathy Tihamér kiállítása. Kállai Ernő emlékére. Műcsarnok, Budapest, 1986. katalógus: szám nélkül
- ▶ Gyarmathy Tihamér kiállítása. Köröndi Galéria, Budapest, 1994.
- ▶ Gyarmathy Tihamér kiállítása. Hajdúszoboszlói Galéria, Hajdúszoboszló, 1999.
- ▶ Gyarmathy Tihamér kiállítása. Collegium Hungaricum, Bécs, 2004. február 19. - március 5. katalógus nélkül
- ▶ Gyarmathy Tihamér kiállítása. Köröndi Galéria, Sopron, 2008.

REPRODUKÁLVA:

- ▶ Gyarmathy Tihamér festmények. Szerk.: Csák Ferenc, Köröndi Galéria, Budapest, 2004. 113. oldal

Gyarmathy 1948-as egyéni bemutatkozása a Magyar Képzőművészek Szabad Szervezetének keretei között az egyik utolsó progresszív művészeti kiállítás volt a modernizmus kommunista diszkreditálása előtt. A fiatal pécsi művész non-figuratív törekvéseit – mentora, Martyn Ferenc ajánlása után – az absztrakt és szürrealista művészet első számú propagátora, Kállai Ernő is támogatta, és már 1947-ben egyéni kiállítást rendezett neki a Galéria a 4 világtájtához termében.

Gyarmathy oszlopos tagja lett az Európai Iskolától elhatárolódó Elvont művészek csoportjának is, és Kállai Lossonczy Tamás mellett vitathatatlanul őt tartotta a legnagyobb tehetségnek, az 1948-as egyéni kiállításának katalógusát is ő írta. A kiállítás azonban az absztrakció egyik hatyúdala lett, az absztraktokat egyre több támadás érte, Kállait elbocsátották főiskolai tanári állásából is, az Európai Iskola beszűntette tevékenységét, és 1949-ben hivatalosan is életbe lépett a szocialista realizmus diktátuma.

Gyarmathy a hatvanas években részben azért vált legendás művésszé, mert nem kötött esztétikai és etikai kompromisszumokat, nem festett szocreál képeket, „civil” állást vállalt, de műtermében tovább folytatta festői kísérleteit, amelyek a festészet határain túl a fotogramra, sőt a filmre is kiterjedtek. 1949 után az absztrakció már önmagában is egyfajta mitikus tevékenységgé vált, de Gyarmathy életművének különlegessége abban rejlik, hogy nem maradt meg az absztrakció és a szürrealizmus népszerű mintáinál és

1. Jean Dubuffet: Haját feltűző nő, 1944
Wexner Family Collection, Columbus

2. Paul Klee: Szerelmes dal újhholdkor, 1939
Zentrum Paul Klee, Bern

3. Pablo Picasso: Álom, 1932
magántulajdon

mintázatainál, hanem új utakat, új témákat, új rendszereket keresett. A negyvenes évek végén fedezte fel a horganyzott lemezben rejlő képalkotói lehetőségeket, de ekkoriban kezdett el kísérletezni az olajfesték modifikálásával is, ami párhuzamba állítható az akkori legmodernebb törekvésekkel, Jean Fautrier és Jean Dubuffet plaszticitásával, akik különféle anyagokat (homokot, kavicsot, hamut, kátrányt) keverték a pigmentek közé. Ez a fajta festői plaszticitás, a geometrikus absztrakción és a dekoratív szürrealizmuson is túlmutató, valódi, mély materializmus adja a Szűz kísértése című festményének is az egyik különlegességét. A másik maga a téma.

Amíg a démonok által kísértett Szent Antal a szürrealisták egyik kedvelt motívuma lett, addig a Szűz megkísértésének ikonográfiai toposza

gyakorlatilag nem létezik. A Jelenések könyvében található az a passzus, ahol az égen, egy holdsarlón, csillagos koronával a fején megjelenik a várandós Szűz, akit a Sátán egy vörös sárkány képében lerohan, hogy felfalja gyermekét. Gyarmathyt talán ez a passzus inspirálta, de háromalakos kompozíciója nem illeszkedik a jól ismert művészettörténeti toposzokhoz sem. Baloldalon a kék figurában magát a Sztánt sejtethetjük, jobb oldalon a Willendorfi Vénuszra emlékeztető Szűz Mária áll meztelenül, a középső figura azonban még talányosabb, a Szűz védelmére kelő Szent Mihályt sejtethetjük benne, de a vörös szín és a holdsarló a homloka fölött eléggé szokatlan elem. Hasonlóan meglepő az is, ahogy Gyarmathy a Szűz ábrázolásában merészen szakít a hagyományos, keresztény reprezentációkkal és egy az art brut, illetve a

CoBrA csoport képviségét idéző, egyszerre brutális és maternális nőalakot teremt Picassóhoz mérhetően bravúros vonalkultúrával. Hasonlóan bravúros, egyszerre fenyegető és ironikus, absztrakt és élettel teli a másik két figura, a vörös angyal és a kék ördög is. A triptichon erejét és különlegességét mégis leginkább az adja, ahogy Gyarmathy – 1952-ben, a szocreál legsötétebb és legfenyegetőbb időszakában – a szokatlan, figuratív témát beolvasztja a „természet rejtett arcának” kozmikus dimenzióiba. Mintha valóban égi jelenéseket látnánk egy olyan kozmikus háttér előtt, amely nem csak a makrokozmosz, de a mikrokozmosz dimenzióit is felidéz a festék különleges (homokkal kevert és hígítással is modellt) applikálásának köszönhetően.

Kaszás Gábor